

Nikola Vranješ – Bernard Jerković

IZAZOVI I PERSPEKTIVE PASTORALA MLADIH DANAS¹

Doc. dr. sc. Nikola Vranješ
KBF – Zagreb, Teologija u Rijeci
Bernard Jerković, mag. theol.
KBF – Zagreb, Teologija u Rijeci
UDK: 25-053.6 : 316.6]"7124"(091)
Pregledni znanstveni rad
Primljeno: 18.02.2013.

Ovaj članak određen je razradom složene situacije u kojoj se nalaze mladi vjernici. Jedan je od važnijih razloga izbora teme sveprisutna fascinacija terminom *mladost*. To je životno razdoblje koje je danas interesantno gotovo svim ljudima i velikom broju filozofskih, prirodnih i društvenih disciplina. Unatoč takvom velikom zanimanju, mladi sve teže nalaze put do zrelosti, do izgradnje identiteta. Stoga se nameće logično pitanje kakva je budućnost naraštaja koji tek dolaze, tj. kakva je budućnost društva i svijeta u kojemu živimo. Za svako društvo, pa tako i hrvatsko, odgoj mladih naraštaja predstavlja ozbiljan izazov. U ovom radu pokušava se prikazati u kakvom se društvu mladi razvijaju i s kakvim se problemima suočavaju. Nadamo se da ćemo uspjeti prikazati promišljanje o mladima na suprotan način od onoga kakav nude današnji mediji koji polako postaju gotovo najvažnijim čimbenikom socijalizacije. Nažalost, suvremeno društvo postaje sve nesigurnije i to se očituje na svim područjima. No unatoč velikom porastu devijantna ponašanja mladih, još uvijek postoje pozitivne vrednote za koje se itekako isplati boriti. Primjenjujući metodu teološko-pastoralnog raspoznavanja autori u ovome radu pokušavaju uočiti bitne oznake situacije mladih tijekom povijesti i danas te ukazati na važne segmente obnove i razvitka crkvenog djelovanja s mladima.

Ključne riječi: mladi, Crkva, pastoral mladih, društvo, socijalizacija.

¹ Ovaj koautorski članak nastao je iz diplomskoga rada koji je pod naslovom *Izazovi i perspektive mladih vjernika danas* obranjen na Teologiji u Rijeci 17. 10. 2012. godine. Taj rad izradio je student Bernard Jerković pod mentorstvom doc. dr. sc. Nikole Vranješa (Katedra pastoralne teologije).

Uvod

Ovaj rad podijeljen je u tri poglavlja. U prvome se prikazuje razvoj pojma *mladosti* tijekom povijesti s naglaskom na dvije nekad velike civilizacije (grčka i rimska civilizacija) te na nama puno bliže, novije razdoblje (prošlo stoljeće i početak novog tisućljeća). Nakon toga slijedi upoznavanje sa značenjem pojma *mladosti* u današnjem društvu. Interesantno je obratiti pozornost na svijet mladih te na njihove međusobne odnose, kao i na odnose sa svijetom odraslih. U drugome poglavlju otkriva se kakva je religioznost mladih i s kakvim se izazovima suočavaju. Bit će riječi o različitim krizama u koje upadaju, ali i o vrednotama koje su im (ne)važne. Osim tih tema, u ovom se poglavlju ukratko obrađuje raskorak između konkretnog života i moralnih te vjerskih istina. Posljednje poglavlje donosi perspektive pastorala mladih u suvremenom društvu. Naglasak je na odnosu između mladih i Crkve. Posebno se ističe papa Ivan Pavao II. koji je izgradio novu sliku o mladima i njihovoj ulozi u Crkvi i društvu te utjelovljenje kao temeljno uporište pastorala.

1. Mladi dvadeset prvog stoljeća

Svaki je čovjek jedinstven i neponovljiv. Ne postoje dvije identične osobe nigdje na svijetu. Svatko ima svoj životni „put“ koji je poseban i čaroban. Naša je povijest prepuna uspomena koje se ne mogu opisati. To su događaji koji su vlastiti svakom pojedinom čovjeku. Upravo su zbog toga jako zanimljivi biografski filmovi, knjige, priče... Naime, obratimo li pozornost na reakcije publike koja je u kinu upravo pogledala biografski film o Isusu Kristu, brzo ćemo vidjeti da su različite. One su različite jer smo i mi ljudi različiti. Već na prvi pogled uočavamo da nismo isti, tj. da se razlikujemo izgledom, ponašanjem, karakterom. Tako jedna osoba može imati potpuno drugačiji stav ili mišljenje od neke druge o Isusovu životu i djelu. Pa i Isus sam sigurno bi imao mišljenje o tom filmu koje je svojstveno samo njemu. Ovdje smo uzeli primjer Isusa, ali to može biti i bilo koja druga osoba, poznata ili nepoznata. Svaki čovjek ima svoju osobnost koja se formira od dana njegova rođenja pa sve do smrti. Na njegovu formaciju, na njegov razvoj utječe cijela okolina.

Cilj mu je formacijom doći do zrelosti, tj. izgraditi svoj identitet. Kako bi došao do toga, prolazi različita razdoblja: djetinjstvo, mladost te na kraju odraslu ili zrelu dob.

U ovome dijelu rada govori se o *mladosti*. To je pojam koji često koristimo svakodnevno, ali je veliko pitanje shvaćamo li ga ispravno. Kako bismo ga razumijeli, moramo obratiti pozornost na povijest i na različite discipline koje su se bavile i koje se bave fenomenom mladosti. Pokušat ćemo doći do odgovora na pitanja: Što je mladost? Tko su mladi? Čime su se nekad bavili, a čime se danas bave? Kakav je odnos mladih i društva? Kako mladi vide odrasle? Kako odrasli vide mlade? Odgovori na ova i druga pitanja pomoći će nam bolje razumjeti mlade kojima smo okruženi.

1.1. Povijest mladosti

'Povijest je učiteljica života.' Ovo je rečenica koju smo svi mnogo puta čuli, i to s razlogom. Iz povijesti možemo puno toga naučiti što nam može pomoći da bolje reagiramo u sadašnjosti, ali i u budućnosti. Stariji i mudriji ljudi često znaju reći kako pametni uče iz tuđih pogrešaka dok ostali uče na vlastitima. Kako bismo bolje razumjeli pojam *mladost*, odnosno mlade, moramo usmjeriti pozornost na prošlost. Ne postoji civilizacija koja nije posvećivala posebnu pozornost mladima. Uostalom, to je potpuno razumljivo jer ne postoji čovjek koji nije bio mlad. Svi se vrlo rado vole prisjetiti svoje mladosti. Ukoliko želimo imati cjelovitu sliku svijeta mladih, moramo poznavati sociokulturni kontekst u kojem oni odrastaju. Kako bismo razumjeli probleme mladih danas, onda nužno moramo poznavati njihovu prošlost.² Naravno da je nemoguće obuhvatiti sve epohe ljudskog razvoja i njegove povijesti te na taj način dati jasnu definiciju što je *mladost*. No neke nam civilizacije i neka povijesna razdoblja u tome mogu jako puno pomoći.

² Usp. Valentina B. MANDARIĆ, *Mladi – integrirani i(li) marginalizirani*, Glas Koncila, Zagreb, 2009., 16.

1.1.1. Mladi u staroj Grčkoj i Rimskom Carstvu

Grčko je društvo imalo ogroman utjecaj na kulturu čitavog ondašnjeg svijeta. Na sam spomen Grčke na pamet nam padaju poznati filozofi, veliki vojskovođe, bogata kultura i tradicija. Polis je predstavljao temeljnu društvenu strukturu. Veliku pozornost posvećivali su izobrazbi, trgovačkim vještinama, kulturi, glazbi itd. Osim toga, u središtu interesa bio im je i odgoj mladih jer su upravo oni tvorili budućnost polisa. Najznačajniju ulogu u polisu imali su muškarci, što se vidi u antičkoj ikonografiji, a žene su imale uglavnom reproduktivnu ulogu. U to vrijeme osobito se naglašavala hrabrost, tjelesna ljepota i kondicija što je, primjerice, i danas jako izraženo. *Paideia* je bila načelo odgoja mladih pojedinaca. Svaki je grčki grad odgajao djecu na način probuditi im želju da postanu savršeni građani. Takva je praksa ubrzo prerasla u javnu instituciju koja se nazivala *paideia*.³

Ukoliko pogledamo mlade u sadašnjosti, lako ćemo uočiti neke sličnosti s mladima iz stare Grčke. Kao i onda, i danas je naglasak na odgoju, izobrazbi te fizičkom izgledu. Takve paralele možemo povući i s Rimskim Carstvom. Naime, njihovo društvo bilo je patrijarhalno. Otac je bio taj koji je o svemu odlučivao. Već u to vrijeme moguće je uočiti nešto što nazivamo produženom mladošću. Muškarci su bili toliko ovisni o očevima da u nekim slučajevima nisu imali samostalnost ni nakon 40 godina.

Rimski dječaci prolazili su obiteljsku formaciju nakon koje bi se uključivali u studij. Najčešće bi ti to bio studij prava i retorike. Oko 15. godine sudjelovali su u obredu zvanom *liberalia* tijekom kojega bi obukli togu (simbol pripadnosti odraslima). Nakon toga uslijedilo bi trogodišnje razdoblje koje se nazivalo *tirociunium* u kojemu bi se pripremali za preuzimanje odraslih uloga. Dakle, pretpostavljalo se da su s 18 godina dosegli određenu zrelost. Za razliku od njih, žene nisu tretirane prema dobi već prema društvenim ili tjelesnim uvjetima: *virgines* prije braka, *uxores* poslije, *matronae* ako imaju djecu i na kraju *anus*, tj. starost.⁴

3 Usp. *Isto*, 18.

4 Usp. *Isto*, 19.

1.1.2. Mladi u Svetom pismu

U Bibliji se vrlo često poziva na mladost. To je razdoblje koje je opisano kao vrijeme radosti, ljubavi, ljepote i snage. U Starom zavjetu termin *na'ar* označavao je mladu osobu. Upravo su mlade osobe protagonisti velikih zbivanja; Abraham, Jakov, Josip, Mojsije, David itd. (usp. Post 12, 1-9; Post 25, 19-34; Post 37, 1-36; Izl 3, 7-12; 1 Sam 19, 24-28). Knjiga Mudrih izreka opisuje odnos između mladih i roditelja te čak prikazuje neke odgojne modele. Tako se ističu poslušnost, kazne, savjeti itd. (usp. Izr. 13,32).

Novi zavjet prikazuje nam mladiće do tridesete godine putem pojma *neos*. Naglasak je stavljan na njihovu nezrelost i povodljivost za zlom. Nasuprot tome, Isusova je mladost ostala skrovita. Postoji tek nekoliko slika iz djetinjstva i mladosti; npr. dvanaestogodišnji Isus nastupa samostalno (usp. Lk 2, 41-50). No svojim se djelovanjem često doticao mladih i općenito mladosti (usp. Lk 15, 11-32).⁵ Na taj način pitanje mladih postavljeno je u logiku cjelokupne Isusove poruke unutar koje su i mladi potrebni prepoznati zahtjeve njegova poziva na savršenstvo i aktivno djelovanje u smislu izgradnje svijeta koji će odgovarati Božjemu naumu o čovjeku i životu.

1.1.3. Srednji vijek

U srednjem vijeku poprilično se promijenilo shvaćanje i ostvarivanje mladosti u odnosu na zasade grčko-rimske kulture. Djeca su brzo ulazila u svijet odraslih. Nije se gotovo uopće poznao pojam mladosti, barem ne u današnjem smislu. Mladi su postizali autonomiju ulaskom u brak. Unatoč svemu tome, u visokom građanskom i kleričkom ambijentu postojala je matematička podjela životnih razdoblja, i to na njih sedam: do 7. godine *infantia*; od 7. do 14. godine *pueritia*; od 14. do 21./28. godine *adulescentia*; od 21./28. do 35. godine *juventus*; od 35. do 55./60. godine *virilitas*; *senectus* iznad ovoga praga i *senies* do 70. godine.⁶ Mladi su se tada rijetko obrazovali jer je većina bila slabijeg imovinskog stanja. Radili su poput

⁵ Usp. *Isto*, 33-34.

⁶ Usp. *Isto*, 20.

odraslih. Tek se u kasnom srednjem vijeku odgoj odvijao u školama pod pokroviteljstvom Crkve.

1.1.4. Mladi u novije doba

U novije doba polako se počinje razvijati osjećaj za djetinjstvo. Tome najviše pridonose razvoj školstva i preobrazba obitelji. Počinje se sve više pozornosti obraćati na razvoj djeteta i na njegov odgoj. Čovjek toga vremena počinje puno više brinuti o zdravlju i higijeni. Početkom 14. stoljeća pojavljuju se zavodi (*collegi*) koji su odigrali važnu ulogu u odvajanju adolescencije kao zasebnog životnog razdoblja. Pohađanje zavoda pridonijelo je izdvajanju studenata od ostalog društva, izdvajanju mladih od starijih. Jasno da su takvi zavodi u praksi bili rezervirani za bogatiji sloj građana, ali i to je bio nekakav početak na bolje. Tu se polako nazire izdvajanje mladosti kao posebnog društvenog stupnja između djetinjstva i odrasle dobi.⁷

Od 17. stoljeća na mladost se gleda bitno drugačije. Djetetu se počinje pridavati posebna važnost. Mijenja se pogled i pristup mladima jer se vidi da oni zaslužuju vlastiti pristup. Već tada se može uočiti podjela mladih, npr. radnička mladež, studenti, mladi na margini društva... Budi se svijest o tome da su mladi važan kotač u društvu, ali i bojazan zbog formiranja skupina mladih koji mogu i negativno utjecati na društvo. Polako se uviđa koliki potencijal posjeduju mladi i koliko su važni za budućnost društva. Krajem tog stoljeća započinje proces modernizacije. Srednja se klasa sve više širi, dolazi do urbanizacije, razvija se komunikacija. Zato mladi napuštaju sela u potrazi za radnim mjestima kojih ima sve više u gradovima.

Proces industrijalizacije dalje je uznapredovao tijekom 18. i 19. stoljeća. Nama je to razdoblje jako zanimljivo jer se u njemu adolescencija polako izdvaja kao zasebna životna faza unutar mladosti. Daljnji razvoj društva vodi prema još većim podjelama mladih: na radničku i aristokratsku mladež. Ubrzano se razvijaju različiti sustavi poput ekonomije, školstva, zdravstva. U takvom društvenom poretku mladima se davalo više pozornosti i to je pozitivna strana. Međutim, postoji i negativna. Naime, iako se u mladima vide ogro-

⁷ Usp. *Isto*, 21-22.

mni resursi, ipak nije bilo sve tako ružičasto. Uvidjelo se da među mladima ima devijantnog ponašanja, da su skloni osnivanju subkulturnih zajednica. Sve više dolazi do sukoba na relacijama otac – sin, stari – mladi. U te problematične oblike ponašanja možemo ubrojiti i delinkvenciju, boemstvo te sklonost revolucionarnim idejama. Osim toga, u 19. stoljeću puno mladih prezire rad, zanemaruju svoje zadatke, nemaju discipline. Mnogi zbog toga pokušavaju pronaći smisao u misticizmu, okultizmu, sotonizmu i sličnim pokretima.⁸

1.2. Mladi dvadesetog stoljeća

Svako je povijesno razdoblje zanimljivo i prepuno različitih događaja. No neka se ističu više od ostalih. Jedno je takvo razdoblje dvadeseto stoljeće. To stoljeće prepuno je važnih trenutaka koji su utjecali na čovječanstvo. To je vrijeme obilježeno razvojem industrije, tehnologije, znanosti, športa, kulture i obrazovanja. Čovjek se počeo razvijati ubrzano i to je vidljivo na svakom životnom području. Nažalost, postoje i negativne strane tog razdoblja kojih ima gotovo jednako mnogo kao i pozitivnih. Spomenut ćemo samo one najpoznatije, koje su ujedno i najtužnije, a to su čak dva svjetska rata, ekonomske krize, razvoj oružja, sve više teško oboljelih i siromašnih i dr.

Pedesete godine bile su obilježene oporavkom od Drugog svjetskog rata. Svijet se vrlo brzo mijenjao. Obnova je utjecala na sve institucije koje su onda postojale u pojedinoj državi. Dolazi do ogromna napretka u komunikaciji te se razvijaju mediji. Informacije se šire strelovito, a tim i znanje. Čitav planet već tada počinje postajati sve 'manji'. Mladi padaju pod utjecaj Zapada te je prisutna *amerikanizacija*. Novac igra sve veću ulogu u životu i ljudi ne biraju sredstva da dođu do njega.

Šezdesete godine 20. stoljeća donose još jači razvoj. To je razdoblje koji su mnogi smatrali zlatnim (*golden sixties*). Naime, životni standard postajao je sve bolji zbog sve snažnijeg razvoja ekonomije. U društvu je vladao optimizam koji je bio utemeljen na velikoj moći svjetskih sila: SAD-a i Sovjetskog Saveza. Na njihovu čelu bili

⁸ Usp. *Isto*, 24-25.

su Kennedy i Hruščov čije su zemlje bile simboli promjena u svijetu. Osim toga, početkom šezdesetih započeo je i Drugi vatikanski koncil. No nažalost, mirna slika nije potrajala dugo. Uslijedili su atentati na Kennedyja i Martina Luthera Kinga. Svijet je bio podijeljen na dva bloka: Istok i Zapad, bjesnio je nepravedan rat u Vijetnamu itd. Jasno da je takva situacija utjecala na sve ljude pa tako i na mlade.

Upravo su zbog navedenih razloga sedamdesete godine bile puno mračnije. Ljudi su postajali nesigurniji. Pojavljuje se otpor prema dominantnoj kulturi i mladi se aktiviraju. Započinje potraga za alternativnom kulturom. To se najbolje vidi na primjeru *hippy pokreta* koji je započeo 1966. godine u Americi. Ubrzo se proširio i u Europi. U pokretu su sudjelovali mladi koji su se zalagali za mir i ljubav. Željeli su reforme u ekonomiji, kulturi, religiji. Pozitivno je bilo to što su se mladi napokon aktivirali, ali njihova životna filozofija bila je, nažalost, previše liberalna. Loša je strana *hippy pokreta* bila droga koja je najviše zbog njih preplavila svijet te je promoviran život bez većih odgovornosti.

Tih godina i na području bivše Jugoslavije mladi su predstavljali posebnu socijalnu grupaciju. Tako možemo spomenuti pokret hrvatskih sveučilištaraca koji su željeli postati uvaženom društvenom snagom (*Hrvatsko proljeće*). Tadašnji državni aparat nije tolerirao takve akcije te su svi takvi pokušaji bivali ugušeni.⁹

1.2.1. Mladi u postmoderni

Postmoderna je vrlo širok i često teško shvatljiv pojam. Postoje razne definicije koje se razlikuju ovisno o društvenim granama kao što su umjetnost, znanost, povijest, kultura, sociologija, psihologija i dr. U našem slučaju postmodernu je najlakše definirati kao stanje kulture nakon brojnih promjena u znanosti, književnosti i umjetnosti od prve polovice dvadesetog stoljeća. Nakon početnog oduševljenja silnim progresom u industriji i znanosti polako je počelo dolaziti drugačije vrijeme. Kada je tek nastupilo vrijeme *modernizacije*, čovjek toga doba zračio je optimizmom. Njegova "nova religija" postala je znanost i silni napredak koji je ona donosila. Čovjek je počeo

9 Usp. *Isto*, 28-29.

sve više i više težiti materijalnom. Htio je lagodan život i nadasve osjećaj sigurnosti. Otvarale su se brojne mogućnosti i mislilo se da u svojim rukama imamo apsolutnu kontrolu nad svime.

Čitavo 20. stoljeće bilo je obilježeno tenzijama i prevratima u gotovo svim sferama društva. Naravno da je to zahvatilo i mlade. Došlo je vrijeme kada se mladima daje velika pažnja. Enormni resursi ulažu se u odgoj i obrazovanje, u zdravstvena osiguranja, prehranu itd. Sukladno tome, očekivanja su bila velika baš kao i danas. No iako možda zvuči paradoksalno, s time dolazi do devijantnog i delinkventnog ponašanja. Iako mladi imaju ogromne mogućnosti postati zrele osobe s izgrađenim karakterom, postoji i druga strana medalje. Naime, mladima se nikada prije nije manipuliralo kao što se čini u postmoderni. Izloženi su pritiscima sa svih strana – znanost, politika, mediji. Devedesete godine obilježene su internetom, eurom, globalizacijom, individualizmom i subjektivizmom. Sve to mladima stavlja teret na leđa koji oni često nisu sposobni nositi te onda jednostavno padnu pod pritiskom.

Danas, u 21. stoljeću mladima se nudi bezbroj mogućnosti. Svijet i društvo u njemu galopiraju velikom brzinom ususret novim izazovima. Čovjek današnjice nemirno iščekuje što donosi novo razdoblje. Mladi imaju poseban status i vrlo su zaštićeni. Jasno, to se uglavnom odnosi na Zapad jer i danas su nam poznati krajevi svijeta u kojemu to još uvijek nije tako (npr. zemlje u Africi i Aziji).

1.3. Sastavnice pojma 'mladost'

Do sada smo se bavili mladima tijekom povijesti i proučavali razvoj pojma *mladosti*. Vrijeme je da se vratimo u sadašnjost i pokušamo odgovoriti na pitanja što je to mladost i tko su mladi danas. Mladost je fenomen koji istražuju brojne znanosti: biologija, antropologija, psihologija, sociologija, pedagogija, teologija. Zapadna kultura smatra da je mladost prijelazno razdoblje između djetinjstva i zrele dobi. Možemo ju definirati kao široku i složenu životnu fazu koja obuhvaća predadolescenciju (od 11. do 14. godine), adolescenciju (od 15. do 18. godine), mladost (od 19. do 25. godine) i dalje. Pojam *adolescencija*, kao što smo već spomenuli, nije postojao do

18. st., odnosno nije joj bio priznat poseban status. Riječ *adolescent* dolazi od latinskoga glagola *adolescere* (rasti). Particip prezenta više ukazuje na proces nego na stanje. Adolescencija je vrijeme odrastanja, prijelaza iz nezrelosti djetinjstva u zrelost odrasle dobi. Taj prijelaz obuhvaća biološke, psihološke i socijalne promjene. Mladi postaju mudriji i sposobniji donositi odluke. Također, povećava se nezavisnost i emocionalna razdaljina prema roditeljima, a raste važnost pripadanja skupini vršnjaka. Radi se o razdoblju 'bura i oluja', brzih promjena raspoloženja, unutarnjih konflikata i svađa s okolinom, buntovništva, ispitivanja granica, znatiželje i istraživanja svijeta. Dakle, razdoblje adolescencije vrlo je osjetljivo, u njemu dolazi do mnogih promjena koje utječu na ponašanje i karakter mlade osobe. Zato je važno da mladi prođu tu životnu etapu na najbolji mogući način i uz adekvatnu pomoć roditelja, profesora te društva općenito. Nažalost, to se vrlo često ne odvija na taj način. Današnja mladež nesigurna je i izgubljena. Štoviše, sve se više koristi i pojam *postadolescencija*. Mladi već oko petnaeste i šesnaeste godine života biološki sazrijevaju, ali adolescencija se produžuje sve više (do 28. godine), dok mladost traje čak i do četrdesete godine.¹⁰ Kako bismo shvatili čitavu problematiku razdoblja adolescencije, ne možemo proučavati isključivo prošlost i sadašnjost *mladosti*. Moramo obratiti pozornost na svijet i društvo koji okružuju mlade i na njihove međusobne odnose.

1.4. Mladi i njihov svijet

Iz kratkog povijesnog pregleda lako je uočljivo da se naš svijet mijenja iz sata u sat. Svakim danom mediji nas izvještavaju o nekom novom događaju ili o novom izumu koji će svima olakšati život. Tehnološka i znanstvena revolucija u punom je zamahu. Dovoljno je za primjer uzeti jedan običan automobil. To je izum koji je promijenio svijet i društvo u njemu. Razvoj prometa i komunikacijskih mreža 'smanjio' je svijet. Danas se i najudaljeniji kutak zemlje čini kao da je nadohvat ruke. Naravno, to je sjajno za društvo jer nam takve stvari pomažu u pronalasku radnoga mjesta ili u posjetu nekog

¹⁰ Usp. *Isto*, 69-77.

drugog grada ili države. Osim toga, ne moramo čak ni fizički otići u posjet rodbini koja živi, primjerice, u Australiji, već to jednostavno učinimo putem interneta. Pogledajmo, zatim, tvornice koje su prepune automatiziranih strojeva koji radnicima omogućavaju lakši rad. Ovakvih primjera ima mnogo i sama Crkva pozdravlja takve promjene. Konstitucija *Gaudium et spes* govori nam: »Danas se više negoli prije s pravom radi na povećanju proizvodnje poljoprivrednih i industrijskih dobara i mreže usluga, kako bi se odgovorilo porastu stanovništva i udovoljilo sve većim željama ljudskoga roda. Stoga valja potpomagati tehnički napredak, pronalazački duh, nastojanje oko stvaranja i proširivanja poduzeća, prilagodbu metoda proizvodnje te odlučne napore svih koji sudjeluju u proizvodnji – dakle, sve čimbenike koji služe tom razvitku.«¹¹ Na prvi pogled, život u 21. stoljeću izgleda prilično dobro.

Nažalost, prvi dojam često zavarava. Unatoč svim pozitivnim stranama našega doba, postoje i jako negativne. Sva su tehnološka dostignuća trebala pomoći čovjeku lakše živjeti, steći zrelost i sigurnost. Međutim, dogodilo se upravo suprotno. Jedna od neposrednih posljedica brzih promjena očituje se na psihološkom planu, i to u poimanju prošlosti, sadašnjosti i budućnosti. Čovjek današnjice živi 'brzo', odnosno napušta svoju prošlost i time ugrožava i svoju sadašnjost. Naravno, to onda dovodi do neizbježne činjenice da na taj način stavlja pod veliki upitnik i svoju budućnost. Takvo poimanje brzo usvajaju mladi te stoga ne čude njihovi stavovi prema prošlosti i prema starijim osobama. Sve što je staro, sve što pripada prošlosti, percipiraju kao zastarjelo, odnosno poistovjećuju dva pojma kao jednake – staro i staromodno.¹² Smatrajući da je prošlo staromodno, a gledajući prema budućnosti sa strepnjom jer ne znaju što će sutra biti, ne žive ni u sadašnjosti onako kako bi trebali.

Takva situacija dovodi do sve većeg zatvaranja 'u sebe'. Uzmimo za primjer urbanizaciju; sve više ljudi živi u velikim sredinama i često ne zna prve susjede. Međusobni su odnosi narušeni na svim

11 DRUGI VATIKANSKI KONCIL, *Pastoralna konstitucija o Crkvi u suvremenom svijetu Gaudium et spes* (7. XII. 1965.), br. 64, u: *Dokumenti*, VII. popravljeno i dopunjeno izdanje, Zagreb, 2008. (dalje: GS).

12 Usp. Mihaly SZENTMARTONI, *Svijet mladih. Psihološke studije*, Filozofsko-teološki Institut Družbe Isusove, Zagreb, 2007., 30-35.

razinama. Stoga nije čudno ni što je odnos između starih i mladih također u opasnosti; pogotovo odnos roditelji – mladi. Upravo zbog tih i sličnih negativnih pojava današnjega vremena *Gaudium st spes* upozorava: »Ljudski rod nikada nije obilovao tolikim bogatstvom, mogućnostima i gospodarskom moći, pa ipak još golem dio zemaljskog stanovništva muče glad i oskudica, a bezbrojni su i oni koji trpe zbog posvemašnje nepismenosti. Nikada ljudi nisu imali tako izoštren smisao za slobodu kao danas, a istodobno nastaju novi oblici društvenog i psihičkog ropstva. Dok svijet tako živo osjeća svoje jedinstvo i uzajamnu ovisnost pojedinaca u nužnoj solidarnosti, uza sve to ostaje silno rastrgan u suprotnostima zbog sila koje se međusobno bore; još naime traju oštri politički, društveni, gospodarski, rasni i ideološki razdori, a nije odsutna ni opasnost posvemašnjeg svezatornog rata. Dok je u porastu razmjena misli, same riječi – kojima se izriču vrlo važne zamisli – poprimaju u različitim ideologijama vrlo različita značenja. I na kraju, neumorno se traga za savršenijim vremenitim poretom, a da isto tako ne napreduje duhovni rast.«¹³

Sve navedeno utječe na sve ljude, pa tako i na mlade. Iako današnje društvo ima bolje životne standarde, mladi kasnije sazrijevaju. Najvećim problemom pokazuje se pronalazak radnog mjesta. Poslodavci traže visokokvalificirane radnike pa mladi moraju posvetiti velik dio svoje mladosti obrazovanju. S obzirom na to da roditelji imaju bolje ekonomske uvjete, mladi vrlo rado produže svoje školovanje, posebno fakultetsko. Stoga žive prilično slobodno i bez većih obveza te na taj način nepotrebno produžuju svoj razvoj do zrelosti.

1.5. Mladi i odrasli

Društvo našega doba jako je kritično prema mladima. Dovoljno je površno pogledati medijske naslove koji gotovo svakodnevno kritiziraju. Mladi su lijeni, neodgovorni, bezobrazni, agresivni i sl. Činjenica je da ima istine u takvim napisima. Međutim, nisu svi takvi i nije svugdje ista situacija. Valja napomenuti i da mladi nisu rođeni kao takvi već su kasnije preuzeli loše ponašanje za što odgo-

13 GS, br. 4.

vornost snosi cijelo društvo, uključujući i odrasle. Naprotiv, upravo odrasli ponekad prenose svoje nervozno ponašanje na mlade.

Društvo je to koje najprije idealizira mladost da bi ju na kraju okrutno napalo. Postoji cijela industrija koja živi od veličanja mladosti. Ostati zauvijek mlad – to je cilj brojnih osoba. Stoga su se i razvile kozmetičke i tekstilne industrije do neslučenih razmjera. S reklamnih plakata smiješe nam se poznate osobe reklamirajući odjeću, obuću, parfeme, a da i ne spominjemo mogućnosti plastičnih operacija! Iz svega toga vidljiva je jedna 'ovisnost' o mladosti. Sve upućuje na jednu krajnost koju nazivamo 'obožavanom' mladošću.¹⁴

Druga je krajnost 'obezvrijeđena' mladost. Ovdje ćemo uočiti nekoliko općepoznatih stereotipa; mladi su: razmaženi i bezvoljni, neodgovorni, hedonisti i buntovni.¹⁵ U takvim predrasudama sasvim sigurno ima istine, ali ne smijemo generalizirati. Postoje mladi koji nisu takvi. No ukoliko ih doživljavamo s takvim predrasudama, onda doista postoji opasnost da takvi i postanu.

Iza mnogih predrasuda stoje uzburkani osjećaji odraslih. Mladi često izazivaju strah i ljubomoru kod njih. Razlog leži u tome što ih mladi podsjećaju na njihovu mladost. Stoga se ponekad osjećaju staro, prolazno, beskorisno. Mladi svojim ponašanjem mogu roditelje podsjetiti ne neke vlastite promašaje, što izaziva bolne uspomene. Teško je gledati mladu osobu u punini snage. Ima slučajeva kada grčevito pokušavaju dokazati da još uvijek imaju veće znanje, da mogu i znaju bolje itd. Neki ne mogu prihvatiti činjenicu da jednostavno više nisu mladi (npr. i dalje se oblače i ponašaju poput mladih).

Mladi često zahtijevaju više pažnje. Žele veću samostalnost i slobodu, a upravo se tada pojavljuje najveći strah kod roditelja, strah od gubitka kontrole, gubitka autoriteta. Smatraju da, ukoliko izgube vlast nad mladima, gube roditeljsku funkciju koja im pripada po dobi. Od mladih se očekuje odgovorno ponašanje, ali s druge strane, to im se često priječi jer im se ne dopušta ulazak u 'svijet odraslih'.

Kakva će biti uloga roditelja u izgradnji identiteta djeteta, ovisi o roditeljskim stilovima. Možemo ih svrstati u tri tipa. Jedan je tip autoritarni (roditeljsko nametanje djeci, nejasna pravila ponaša-

¹⁴ Usp. Mihaly SZENTMARTONI, *Svijet mladih. Psihološke studije*, 19-21.

¹⁵ Usp. *Isto*, 22-25.

nja, discipliniranje djece te izražavanje ljutnje). Rezultat je takvog odnosa uplašeno, depresivno ili čak agresivno dijete. Drugi je tip autoritativni (roditelji imaju jasna pravila, ljute se samo nad lošim ponašanjem, a odobravaju dobro ponašanje). Taj odnos razvija samopouzdanje i samokontrolu kod djeteta. Treći tip naziva se permisivnim (neobvezivanje djeteta na pravila, nema discipline). Jasno da su pri takvom odnosu rezultati loši. Dijete ima nisko samopuzdanje i samokontrolu te veći stupanj agresivnosti. Vrlo su skloni subkulturalnim skupinama.¹⁶

Zaključak koji bismo mogli izvući jest da su i odrasli odgovorni za današnju situaciju u kojoj se nalaze mladi. U tome sigurno ima istine. No treba reći i da mladi snose dio odgovornosti. Za razliku od nekih prošlih vremena, imaju puno veća prava i bolji status u društvu. Zato se ne smije sva krivnja svaljivati na leđa odrasle populacije. Od mladih se očekuje odgovornije prihvaćanje zadaća i izazova koje donosi život.

Mladi sebe doživljavaju u tri tipa identiteta. Prvi je tip tradicionalni tip identiteta koji se odnosi na mlade koji prihvaćaju sustav i hijerarhiju vrednota roditeljske kulture te izražavaju religijsku pripadnost. Velik značaj pridaju braku, obitelji i imaju istaknutu socijalnu odrednicu. Drugi je tip identiteta samoostvarujući. Tu spadaju skupine mladih koji prihvaćaju sustav i hijerarhiju vrednota roditeljske kulture u većem dijelu, no skloniji su kritici i preispitivanju dok im je socijalni identitet uravnotežen s individualističkim. Posljednji je tip hedonistički/konzumentski. Odnosi se na skupine koje ne prihvaćaju sustav i hijerarhiju vrednota roditeljske kulture. Skloni su buntu i rizičnim ponašanjima (ovisnosti, kriminal). U Hrvatskoj još uvijek prevladavaju samoostvarujući i tradicionalni tip, ali ima i mladih koji se nalaze u hedonističkom.¹⁷

16 Usp. Vlado ŠAKIĆ, Sociopsihološka rasprava o socijalnom identitetu mladih, u: Josip JELENIĆ (ur.), *Mladi u postmodernoj. Kako ide mladi naraštaj*, Filozofsko-teološki Institut Družbe Isusove, Zagreb, 2002., 11-30.

17 Usp. *Isto*, 26-29.

1.6. *Kaos duhovnog svijeta*

Mladi se suočavaju s velikim teškoćama koje su prouzročene tehnološkim i društvenim promjenama. No osim tih teškoća, na putu do zrelosti stoji još jedna teška zapreka: kaos duhovnog svijeta koji ih okružuje. Čovjek se nikada nije bavio samim sobom kao danas, a opet nikada nije bio tako izgubljen. Proučavaju ga psiholozi, sociolozi, antropolozi, filozofi. Ipak, čini se da je sâm i neshvaćen. Unutar-nji kaos odnosi se na činjenicu da čovjek nije sposoban proživljavati sadašnjost. Osjeća se usamljeno i prazno kada nema što raditi, kad nema posla, zabave. Zato mu je dosadno i onda se mahnjito počinje baviti raznim aktivnostima. Previše živi u prošlosti (depresivac) ili u budućnosti (neurotičar).

Društveni kaos tiče se međuljudskih odnosa koji su poremećeni. Svaka osoba živi zatvorena u sebe, za sebe. Vlada jedno veliko nepovjerenje i strah. Szentmartoni ističe: »Pravi simbol našeg doba jesu brave na vratima! Još nikada u povijesti nije bilo toliko i tako kompliciranih brava. Još nikada u povijesti nismo se toliko zaključavali jedni pred drugima.«¹⁸ Ljudi se ograđuju jedni od drugih, podižu 'zidove i ograde'. Posebno je vidljiv jaz između starije i mlađe populacije.

Bog nije stvorio čovjeka s namjerom da ga ostavi samoga. Stvorio je predivan svijet i darovao ga svima na čuvanje i obrađivanje. To ne znači da smo vlasnici prirode i da smijemo s njom činiti što nas je volja. Upravo suprotno, odgovorni smo za nju i moramo ju čuvati. Današnji je čovjek u ambijentalnom kaosu izgubio smisao za prirodu i zarobio duh u siv velegradski beton. Mnogi ne mogu vidjeti nebo i zvijezde zbog smoga, a da ne spominjemo rijeke i šume. Naposljetku, čovjek je u metafizičkom kaosu današnjice zapravo izgubio pravi odnos prema transcendentnom. Izgubio je vjeru. Središnji zadatak mladosti jest utvrditi identitet, samoshvaćanje i samopoštovanje; to nije moguće bez odnosa s Bogom.¹⁹

18 Mihály SZENTMARTONI, *Svijet mladih. Psihološke studije*, 37.

19 Usp. *Isto*, 35-40.

2. Religioznost mladih – izazovi i poteškoće

Religija je vrlo složen pojam. Pod tim se pojmom skriva mnogo značenja. Najjednostavnije je za nju reći da predstavlja sustav vjerovanja i obreda po kojima čovjek pokušava stupiti u odnos s Bogom i postići spasenje. Ovakva definicija proizlazi iz činjenice da sama riječ religija znači nit koja povezuje, ujedinjuje, koja uspostavlja odnose.²⁰ Religioznost zasigurno postoji od početka čovjekove povijesti. Tome svjedoče gotovo sva povijesna i znanstvena istraživanja. Čovjek je bio religiozan prije nego što je poznao vatru, prije izuma kotača ili, kasnije, automobila. Od samih početaka svojega života na Zemlji čovjek je otkrivao Božje tragove. Svjedoci su tome primitivne religije, zatim velike antičke religije. Iz tih povijesnih etapa ostali su nam crteži u spiljama, razni kipovi posvećeni različitim božanstvima. Nakon tih politeističkih religija pojavljuju se velike monoteističke religije (židovstvo, kršćanstvo, islam).

Kako se čovječanstvo razvijalo, tako je i religioznost napredovala. Nažalost, razvoj nužno ne pretpostavlja i napredak prema boljitku. Stoga današnje religije imaju puno više slobode i mogućnosti, ali s druge strane to je otvorilo vrata negativnim pokretima kao što su različite sekte koje ne djeluju za dobro čovjeka. Upravo zbog pojave različitih oblika religioznosti teško je jednom definicijom opisati što je to religija, religioznost, vjera. Potrebno je ipak pokušati pobliže odrediti religioznost mladih. Kakva je njihova religioznost? S kakvim se poteškoćama i izazovima susreću?

2.1. Religioznost adolescenata i mladih

Pojam *religija* sadrži više dimenzija i ima različita značenja, ovisno u kojoj ga kulturi ili filozofiji promatramo. Religija je zbilja koja nadilazi čovjekovu zbilju, ona je 'božansko', 'sveto', suprotno od profanoga.²¹ Korišteni riječi religija vežu se uz tri glagola: *relegare*, *religare* i *re-eligere*. Proučavanjem tih glagola znanstvenici su izveli tri značenja: biti vezan, poštovati, obraćati se. Ova tri značenja

20 Usp. Vladimir ANIĆ, *Rječnik hrvatskog jezika*, Novi Liber, Zagreb, 1991., 618.

21 Usp. Valentina B. MANDARIĆ, *Mladi – integrirani i(li) marginalizirani*, 136-138.

ukazuju nam kakav bi trebao biti odnos čovjeka i Boga.²² Američki sociolozi Glock i Stark navode pet temeljnih dimenzija religije: *vjervanje, praksa, spoznaja, iskustvo i pripadnost*. Dakle, religijsko je vjerovanje skup stavova i odnosa prema višem biću, transcendentnom i tajanstvenom biću. Ključna je riječ odnos (čovjeka i Boga).²³

Današnja kultura pokazuje sve jasnije znakove koji ukazuju na to da živimo u kulturi bez Boga, u neopoganskoj kulturi. Razum se distancirao od vjere, zahtijeva apsolutnu slobodu od principa ili transcendentnog. Kultura je nadahnutu racionalizmom i nihilizmom. Religija je postala isključivo privatna stvar. Živimo u kulturi koja potiskuje Boga. Tako se mnogi pozivaju na Nietzschea i njegove riječi: »Nije istina ono što je istina. Istina je ono što ti smatraš istinom.« Religioznost kod mladih često nema definiran moral, dogme, ne priznaje autoritete itd. Velik broj smatra se religioznima, ali ne i povezanim s Crkvom.

Analizirajući razna istraživanja, čini se da su mladi u bezizlaznoj situaciji. Ali nije sve tako negativno jer postoje i svijetle strane. Naprotiv, velik je broj mladih koji se zanimaju za religiju (unatoč sekularizaciji), ali su oblici u kojima ju izražavaju vrlo upitni. Na primjer, Mandarić u svojim anketama, koje su provedene u Zagrebu među srednjoškolcima, navodi kako se 90% njih smatra religioznim.²⁴ Oni su još uvijek religiozni, samo ih treba usmjeriti na pravi put. Nažalost, postoje jake društvene tendencije koje religioznost žele prikazati isključivo na subjektivan način.

2.1.1. Kriza religioznosti mladih

Adolescent je kritički raspoložen, aktivan je, izlazi iz pasivnoga stava. U vrijeme predadolescencije i adolescencije dolazi do prve ozbiljne religiozne krize: sumnje, odbacivanja, napušta se 'djetinja religioznost'. To je povezano s psihološkim stanjem jer adolescent odbacuje i negira svaki autoritet pa tako i religiozni. Ne mora se to gledati kao nešto isključivo negativno i tragično jer kritički stav

22 Usp. Valentina B. MANDARIĆ, *Religiozni identitet zagrebačkih adolescenata*, Institut društvenih znanosti Ivo Pilar – Katolički bogoslovni fakultet, Zagreb, 2000., 23-25.

23 Usp. *Isto*, 33-38.

24 Usp. *Isto*, 409-433.

može biti i pozitivan. U tom se razdoblju može učvrstiti religiozni identitet. Stoga se ne radi o konačnom napuštanju religije jer se u mnogim slučajevima nakon stabiliziranja identiteta javlja zanimanje za duhovno i religiozno.²⁵ Mladi žele *obiteljsku Crkvu*, tj. sliku oca koji određuje stroga, ali poštena pravila, i sliku majke koja je spremna opraštati i prihvaćati bez obzira na pogreške. Ovdje se nazire još jedan velik problem jer se i današnja obitelj nalazi u dubokoj krizi.

Dakle, naši mladi jesu religiozni i tu nema dvojbe. Međutim, veliko je pitanje o kakvoj se religioznosti radi. U analizi religijskih tendencija mladih uočavaju se promjene. Uočava se nekoliko tipova religioznosti:

Religioznost usmjerena na čovjeka. Društvo sve više vrednuje religiju kao važan čimbenik u oblikovanju identiteta. Vjera postaje važan socijalizacijski čimbenik u sazrijevanju, ali s druge je strane sve slabija uloga vjere u oblikovanju stavova mladih jer tu ulogu preuzimaju masovni mediji.

Religija kao privatna stvar. Mladi religiju dobrim dijelom shvaćaju tako. Pohađanje crkvenih obreda temelje na osobnom izboru, tj. bez pritisaka (roditelji, sredina, običaji). Negativan je aspekt sklonost prevelikom subjektivnom pristupu, mladi biraju u što će vjerovati, hoće li vjerovati, hoće li prakticirati vjeru itd.

Prigodna religioznost. To je religioznost koja se ne živi u svojoj sredini (župi) već u izvanrednim situacijama. Na primjer, za blagdane ili sudjelovanje na Svjetskom danu mladih ili molitveni susreti koje organiziraju zajednice, poput Taizea.

Religioznost prema vlastitom izboru. Takva se religioznost uspoređuje s koktelom ili mozaikom. Osoba sama bira elemente koji mu odgovaraju i stvara 'svoju' religiju.

Religioznost koja ne obvezuje. Velik broj mladih deklarira se vjernicima i čak su primili sakramente, a da to nikako ne utječe na njihov život. Jednostavno, ne žive kršćanstvo.²⁶

²⁵ Usp. Valentina B. MANDARIĆ, *Mladi – integrirani i(li) marginalizirani*, 140-142.

²⁶ Usp. *Isto*, 145-148.

2.2. Religiozna socijalizacija

U tradicionalnim zemljama obitelj je imala najvažniju ulogu u socijalizaciji mladih generacija. Danas obitelji nisu u stanju prenositi novim generacijama religiozne stavove i vrijednosti. Razloga ima više: prevelika zaposlenost, distanciranje od Crkve, poljuljane vrijednosti. Tri su važna područja koja čine temelj religiozne socijalizacije: crkveni ambijent, religiozne osobe i religiozni pokreti.²⁷ Presudnu ulogu u odgoju i sazrijevanju osobe ima obitelj i ozračje koje u njoj vlada. Obitelj je ta koja prenosi religiozne vrijednosti. Važno je koliko roditelji žive i svjedoče vjeru. Ukoliko u obitelji postoji religiozna stabilnost i praksa, mnogo se lakše prenosi religiozni osjećaj na mlade naraštaje. Osim obitelji, važni su i religiozni pokreti koje nude aktivno sudjelovanje vjernika. Oni utječu na autentične ljudske odnose te na snažna religijska iskustva.

Na putu do sazrijevanja vrlo je važna uloga značajnih osoba. To vrijedi za bilo koje životno područje. Mladi imaju mnoge uzore s kojima se poistovjećuju (poznati sportaši, glazbenici, znanstvenici). Isto vrijedi i na religioznom području. Najviše se takvih osoba susreće na području župe (svećenici, vjeroučitelji, animatori). Ovdje valja posebno istaknuti vjeronauk u školi jer to je nekima jedino mjesto susreta s vjerom i Bogom.

2.2.1. Društveni procesi koji utječu na religioznost mladih

Pluralizam, autonomija i sloboda temeljne su pretpostavke pluralističkoga društva. Dakle, svi imaju pravo izricati svoje mišljenje i oblikovati stil života. Na religioznom području to donosi obilje mogućnosti za nicanje novih religijskih oblika koji mogu odvesti prema religioznom relativizmu. To se dalje može razviti i do sinkretizma (gibanje od jednog sakralnoga nauka do drugog) te mladi 'biraju komadiće' iz budizma, taoizma, hinduizma, alkemije kao da su na tržnici. U sve segmente života uvukao se i subjektivizam, a u tome nije iznimka ni religija. Mladi odbijaju postavljene norme te smišljaju 'svoje' koje im više odgovaraju. Oni vjeruju u Boga kojega sami 'kreiraju', a ne u Boga kakav on doista jest. Mise u župi

²⁷ Usp. *Isto*, 148-154.

često su im dosadne jer više vole posjećivati velika svetišta i mjesta gdje se okuplja veći broj ljudi. Međutim, možda ipak najveći izazov religiji dolazi u religioznom indiferentizmu. Crkva se suočava s plodom kulturnog pluralizma koji zastupa pravo na različitost i smatra da je svaki izbor dobar izbor. Suvremeni čovjek zatvara se u sebe. Već je Drugi vatikanski koncil upozoravao: »Drukčije negoli u prijašnjim vremenima, nijekanje Boga ili religije ili pak odvajanje od njih nisu više ništa neobično niti pojedinačno; danas se naime to nerijetko prikazuje kao zahtjev znanstvenog napretka ili nekog novog humanizma.«²⁸ Radi se o pomanjkanju interesa za Boga. Štoviše, indiferentizam je opasniji i od ateizma kojim se otvoreno niječe Boga. Ivan Pavao II. upozorava na indiferentnost kao kulturni proces koji je jako negativan: »Kako šutjeti o vjerskoj indiferentnosti koja mnoge ljude danas usmjeruje da žive kao da Bog ne postoji ili da se zadovolje nejasnom religioznošću, nesposobnom da se suoči s problemom istine i s dužnošću dosljednosti?«²⁹ Religioznost koju prakticiraju mnogi mladi sve više vodi indiferentnosti. Vjera ih sve manje zanima i ona im nema nikakvu vrijednost. U najgorem slučaju, to ih vodi do potpunog ignoriranja Boga te počinju živjeti bez moralnih vrednota na osobnoj razini.

2.3. *Moralna kriza*

Sociolozi tvrde kako su mladi previše usmjereni na sadašnji trenutak (prezentizam). Frustrira ih nemogućnost ostvarivanja savršenog *ja* koje žele postići. Nisu sposobni kontrolirati svoje ponašanje jer prolaze kompliciranu životnu fazu. Zato upadaju u moralnu krizu kojoj je uzrok nesklad između fiziološke zrelosti i moralne nezrelosti. Moralna kriza mladih usko je povezana s događajima i promjenama čitavog društva. Ipak, svjesni su što je dobro, a što zlo, ali većina ne posjeduje osjećaj grijeha i odgovornosti. Velika je odgovornost na društvu koje mladima ne nudi čvrsta usmjerenja u raspoznavanju dobra i zla. Stoga dolazi do dvostrukog morala: laičkog i religioznog. Laički je moral dominirajući i on se oslanja na razum

²⁸ GS, br. 7.

²⁹ IVAN PAVAO II., *Tertio millennio adveniente – Nadolaskom trećeg tisućljeća. Apostolsko pismo o pripremi jubileja godine 2000.*, Kršćanska sadašnjost, Dokumenti 101, Zagreb, 1994., br. 36.

i iskustvo. Zbog toga se sve što je religiozno gura u pozadinu, kao da biti vjernikom znači da osoba ne može biti slobodna. Za mlade živjeti znači biti slobodan, odnosno biti u *trendu*. To podrazumijeva konzumentski način života, mora se biti u 'modi'. Prave vrednote kao da im nisu dobre jer se unutarnji glas ne smije čuti. Bitno je jedino ono što se vidi očima. U takvoj situaciji mladima nije lako. Mediji im serviraju sadržaje koji su, najblaže rečeno, dvojbeni i sumnjivi. Sve to vodi određenoj pasivnosti i depresivnosti. Svi tvrde da su mladi ogledalo društva, a s druge strane gura ih se na margine. Sve skupa rezultira time da ih je strah od budućnosti. Stoga se bilježi velik porast agresivnosti i kriminala.

2.4. Kriza mladih povezana sa krizom vrednota

Kako bismo prepoznali na koji je način kriza mladih povezana s vrednotama, valja odgovoriti na pitanje što su vrednote u društvu, što izaziva njihovu krizu i kako to utječe na mlade osobe. Definirati što su vrednote nije lako jer, poput mnogih drugih pojmova iz područja društvenih znanosti, nemaju jedinstveno značenje. Prema Aniću, one se definiraju kao »temeljna uvjerenja i stavovi na kojima počiva društvo«. ³⁰ Dakle, iz vrednota proizlaze norme i kodeksi ponašanja. Nadalje, teologija razlikuje dvije razine vrednota: opće, humane (ujedno i vrednote kršćana) i tipično kršćanske vrednote. One se nude čovjeku kao mogućnost samoostvarenja i samoispunjenja. ³¹ Osim pozitivnih vrednota, postoje i negativne, odnosno nevrednote (bezvrijednost).

Vrednote imaju hijerarhijski poredak u odnosu na njihovu vrijednost. Na primjer, život ima veću vrijednost od materijalnih stvari (novac, odjeća). Međutim, u današnjem pluralnom društvu teško je razlučiti što su vrednote, a što nevrednote. Svako društvo izgrađuje ljestvicu vrednota, ali to ne znači da one nužno moraju biti pozitivne. Sjetimo se samo država u kojima su vladali nacizam, rasizam, fašizam itd. Do takvih problema vrlo brzo može doći ukoliko se materijalnim vrednotama daje prednost, a zanemaruju se duhovne

³⁰ Vladimir ANIĆ, *Rječnik hrvatskog jezika*, Novi Liber, Zagreb, 1994., 1178.

³¹ Usp. Valentina B. MANDARIĆ, *Mladi – integrirani i(li) marginalizirani*, 169.

vrednote. Tu problematiku prikazuje nam Matulić: »Prvo, na mjesto kršćanske slike svijeta, došla je znanstveno-tehnička slika svijeta. Drugo, na mjesto kršćanskog sustava vrijednosti, došao je ekonomski sustav vrijednosti s neprekinutom potrošnjom. Treće, na mjesto kršćanske vjere, došao je kapitalizam kao religija. Četvrto, na mjesto teologije, došla je ekonomija. Peto, na mjesto kršćanskoga Boga, došao je kapitalistički bog tržišta.«³² Stoga polako prestaje vrijediti objektivno dobro, a na njegovo mjesto dolazi subjektivna etika koja potiče egoizam.³³ Zbog toga se sve više govori o napuknuću ljestvice vrednota. Naglašava se kako tradicionalne vrednote zastarijevaju, a na njihova mjesta dolaze nove. Na primjer, briga za okoliš nekad je bila beznačajna, a danas je vrlo važna. To isto vrijedi i za ljudska prava, rasnu toleranciju itd. Jasno da se uz promjene vrednota najčešće vežu mlade generacije.

2.4.1. Vrednote koje su mladima važne

Koje su to vrednote? Obično se pri istraživanjima fokusira na dva bitna područja: područje javnog i područje privatnog života. Većina europskih istraživanja potvrđuje da mladi još uvijek na vrh ljestvice vrednota stavljaju obitelj i prijatelje. Na drugome je mjestu profesija, a zatim slijede kvalitete života poput zdravlja ili zabave. U Hrvatskoj je vrlo slična situacija. Velik skok bilježe vrednote povezane sa socijalnim životom: solidarnost, sloboda, tolerancija. Osim tih, mladima je vrlo važno zdravlje.³⁴ Iz većine europskih istraživanja o mladima mogu se izvući četiri interesna područja:

1. vrednote povezane s individualnim životom (obitelj, posao, ljubav, prijateljstvo...),
2. vrednote povezane s aktivnostima (šport, zabava, slobodno vrijeme...),
3. vrednote koje se odnose na zajednicu (sloboda, demokracija, domovina...),

32 Usp. Valentina B. MANDARIĆ, *Mladi – integrirani i(li) marginalizirani*, 170-173.

33 Usp. Valentina B. MANDARIĆ, *Mladi – integrirani i(li) marginalizirani*, 170-173.

34 Valentina B. MANDARIĆ, *Religiozni identitet zagrebačkih adolescenata*, 287-305.

4. vrednote koje se odnose na osobni angažman (politika, religija, studij...).

Treba svakako napomenuti i slobodno vrijeme mladih. Ono zauzima sve važnije mjesto u vrijednosnim obzorjima mladih. Značenje pojma *slobodno vrijeme* mijenja se s obzirom na dob, zanimanje, status u društvu. Zato slobodno vrijeme jednoga građevinaru ili domaćice nije isto onome jednog učenika ili pak studenta. Ne samo to, samo tumačenje termina također se mijenja. Danas se općenito misli da se u slobodno vrijeme ništa ne radi. Svatko ga koristi kako želi i s kim želi. Usprkos mnoštvu mogućnosti koje nudi slobodno vrijeme, postoji velika opasnost da ono postane prazno, izgubljeno vrijeme. Uočava se da mladi, osobito adolescenti, ne znaju organizirati svoje slobodno vrijeme. Zato padaju pod utjecaj masovnih medija koji umjesto njih kreiraju njihovo vrijeme. Rezultat je toga manjak mladih u knjižnicama, kazalištima, crkvama. Sve ih manje zanima humanitarno djelovanje, udaljavaju se od vlastitih župa itd. Umjesto toga bave se gledanjem televizije, igranjem videoigara, gubljenjem vremena u disko klubovima. Slobodno vrijeme trebalo bi služiti za rast i izgradnju osobe, a ne za degradaciju. Jedan je od velikih zadataka društva pomoći mladima naučiti organizirati slobodno vrijeme. Velik je to izazov i za Crkvu.

2.5. Raskorak između konkretnog života i moralnih istina

Danas susrećemo dubok raskorak između konkretnog života i crkvenog nauka. Mladima je vrlo teško odrastati u takvim okolnostima. Često su mnogi i u samoj Crkvi zatvoreni i "ogradaeni debelim zidovima" pa ne čuju što se vani događa s mladima. To je jedan od razloga zbog čega mladi često kritiziraju društvo i samu Crkvu.

Čovjek je zbog grijeha podvojen: neprestano bira između dobra i zla. Pavao ističe sukob duha i tijela (Gal 2, 19-20). Već u Starom zavjetu piše: »Čovjek gleda na oči, a Gospodin gleda što je u srcu« (1 Sam 16, 7). Sam je nemoćan jer da bi se ostvario u kreposti i svetosti života, potrebna mu je milost Božja.

Mlade zapljuskuje trostruki val vjersko-moralne involucije. *Prvo*, val *imoralnosti* koji karakterizira nijekanje institucija, nauka, normi. U prvom planu nalaze se raspuštenost i razuzdanost. *Drugo*, val *permisivnosti*, odnosno mentaliteta općeg popuštanja u ime 'slobode'. Ovdje se pojavljuju dva smjera: prvi je smjer društvena permisivnost gdje glavnu riječ vode mediji (televizija, tisak, internet...) u kojima prečesto dominiraju nasilje i govor ulice; drugi je smjer pravne permisivnosti na razini države na kojoj se donose zakoni u korist rastave braka, pobačaja, umjetne oplodnje itd. *Treće*, najteži val potpune *amoralnosti*, tj. moralne iskvarenosti i nedostatka vjersko-moralne dimenzije života. Zbog navedenih razloga dolazi do raskoraka, do svojevrstna dualizma unutar same ljudske osobe.³⁵

Mladi čovjek teško se odupire općem mentalitetu shvaćanja i ponašanja. Na snagu stupa osobni moral, a katolički moral potiskuje se u pozadinu. Naravno da izuzeci uvijek postoje; štoviše, postoje i skupine mladih koji žive katolički moral u praksi. No sve više dolaze do izražaja oni koji taj nauk prihvaćaju u teoriji, ali ga negiraju u praksi. Nadalje, slijede oni koji odbijaju bilo koje ljudske vrijednosti. Sve skupa vodi k tome da se nikakva objektivna moralna načela, ne samo religiozna već i općenito humana, ne prihvaćaju kao obvezatna. Kao da dolazi vrijeme potpunog subjektivizma i relativizma u moralu u kojemu svatko može odlučivati što je dobro, a što zlo. Iako su objektivni zakoni jasni i postojani, sve se teže raspoznaje ono što je dobro i ono što je zlo.

2.6. Raskorak između konkretnog života i vjerskih istina

Primjećuje se da mladi sve teže shvaćaju vjeru. Kada dođu u osjetljivo razdoblje puberteta, njihovo ponašanje naglo se mijenja. Mnogi počinju gubiti vjeru. Razloga može biti mnogo: neuspjeh u školi, problem zla u svijetu, razočaranje u neke crkvene predstavnike i sl. Mladi u tom razdoblju intenziviraju razumske i intelektualne potencijale. Prestaju prakticirati vjeru zbog pogrešna straha od poje-

35 Usp. Ivan FUČEK, Kako mlade uvjeriti u vjersko-moralne vrijednosti?, u: Josip JELENIĆ (ur.), *Mladi u postmodernoj. Kamo ide mladi naraštaj?*, Filozofsko-teološki Institut Družbe Isusove, Zagreb, 2002., 119-170.

din的角度. Nadalje, velikim se problemom pokazuje *formacija*.³⁶ Vidljiv je golem nesrazmjer između svjetovne formacije i religiozno-vjerske. Solidno vjersko obrazovanje dostupno je samo rijetkima, a svjetovno je jako dobro organizirano i dostupno većini. U profanim zvanjima treba konstantno raditi i stjecati titule, nove specijalizacije, kvalifikacije; drugim riječima, prisutno je trajno obrazovanje. Tehnika snažno grabi naprijed. S druge strane, mladi je čovjek u svojoj vjerskoj formaciji usamljen i vrlo se često mora sam probijati. Nakon osnovne škole mnogi odlaze u velike gradove koji nude veći izbor zvanja i zanimanja. Kako je svaki čovjek po svojoj naravi društven, traži prijatelje s kojima može provoditi vrijeme. Upravo se tu pojavljuje opasnost da mlade zavedu negativni filozofski smjerovi poput ateizma, nihilizma itd. Oni upijaju poput spužve i ukoliko se nađu u lošem društvu, lako je moguće započeti napuštati religiozne prakse, a i samu vjeru. Dakle, u takvom ozračju vrlo je teško ići u crkvu, moliti se, držati do temeljnih vrijednosti.

2.7. Crkva u dijalogu s mladima

Govoriti o mladima znači govoriti o budućnosti društva. Jednako tako to znači i govoriti o budućnosti Crkve. Zato Crkva mora poznavati mlade, tražiti put do njih, poznavati i istraživati njihove potencijale. Mora biti spremna za očekivanja mladih te za njihova često provokativna pitanja. Ukratko, mora poznavati kulturu mladih. Stoga Mandarić ističe: »Religija (kršćanstvo) i kultura povijesno su bile povezane konstitutivnim vezom. Općenito se može reći da je religija integralni dio kulture, kojoj danas prijete opasnost dehumanizacije. Sinteza kulture i vjere nije samo zahtjev kulture, nego i vjere. Kultura je siguran poligon na kojem se događa susret i dijalog između Crkve i mladih. Danas, međutim, kao što je to bilo u prošlosti, postoji opasnost da se Crkva obraća mladom čovjeku koji u stvarnosti više ne postoji.«³⁷ Dakle, jasno je da danas postoji dubok jaz u odnosu vjere i kulture. Zato je potrebno ponovo usmjeriti pozornost

36 Usp. HRVATSKA BISKUPSKA KONFERENCIJA, *Za život svijeta. Pastoralne smjernice za apostolat vjernika laika u Crkvi i društvu u Hrvatskoj*, Glas Koncila, Zagreb, 2012., br. 113.

37 Valentina B. MANDARIĆ, *Mladi – integrirani i(li) marginalizirani*, 220.

k razvoju kulture. Od Crkve se očekuje da se prema ljudima svakog vremena odnosi s kršćanskom ljubavlju.

Čini li Crkva dovoljno za mlade? Koliko ulaže u njih? U Hrvatskoj se na organizacijskoj i institucionalnoj razini mnogo ulaže u pastoral mladih. Npr. biskupije organiziraju hodočašća, kampiranja, planinarenja, duhovno-kulturne manifestacije itd. Međutim, nedostaju novi pristupi, novi pastoralni modeli na najvažnijoj razini, na razini župne zajednice. Potrebna su nova duhovna i materijalna ulaganja kako bi se mladi osjećali subjektima sazrijevanja u kršćanskoj zajednici. U pastoralnom radu s mladima nalazimo dosta nerazumijevanja. Dijalog između Crkve i mladih otežavaju zapreke poput nerazumljiva govora vjere, nepoznavanja liturgijskih simbola i obreda, suvremene tendencije u društvu (sekularizacija, globalizacija...), nedostatak prostora prikladnih za okupljanja mladih, neučinkovite pastoralne metode, neadekvatna osposobljenost odgojitelja i kateheta, manjak kršćanskih zajednica.³⁸

3. Perspektive mladih vjernika u suvremenom svijetu

Svako vrijeme nosi svoje breme, svoj 'križ', pa tako i ovo naše. Ne postoji povijesno razdoblje koje se nije suočavalo sa specifičnim izazovima, poteškoćama, opasnostima itd. Nekada život nije jednostavan kao što bismo željeli jer postoji mnoštvo čimbenika koji utječu na svakog čovjeka, na cijeli svijet. Na kugli zemaljskoj nema dana bez gladi, siromaštva, bolesti i raznih pošasti, ratova, prirodnih nepogoda. Danas je situacija vrlo slična i jednako složena kao što je nekoć bila. U prethodnim poglavljima rada mogli smo vidjeti jedan mali dio, jednu malenu sliku svijeta u kojemu se mladi vjernici nalaze. Postoji bezbroj različitih poteškoća koje pogađaju ovaj suvremeni svijet i sve ljude koji u njemu žive. Nema dvojbe kako je komplicirano doći do zrelosti kada smo svi izloženi brojnim pritiscima sa svih strana. Mladima je teško odgovoriti na zahtjeve roditelja, prijatelja, profesora i pastoralnih djelatnika. Oni moraju uložiti golem trud kako bi izgradili svoj identitet i kako bi mogli reagirati na ispravan način kad se nađu u životnim (ne)prilikama. To nije nimalo

³⁸ Usp. *Isto*, 222-223.

lako, ali nije ni nemoguće, kao što mnogi smatraju. Uostalom, čovjek je stvoren s razlogom i Bog mu je darovao velike sposobnosti da se može uhvatiti u koštac sa svim izazovima koje nudi suvremeno društvo.

Postati zreloom osobom nije lako jer se mora proći dug i trnovit put. Upravo zato što je život težak, on je zapravo, paradoksalno, predivan! Na prvoj stranici Biblije piše: »Na svoju sliku stvori Bog čovjeka, na sliku Božju on ga stvori, muško i žensko stvori ih« (Post 1,27). Iz ovog se retka vidi koliko je čovjek važan Bogu, koliko je njemu stalo do svih nas. Naime, ako smo stvoreni na sliku Božju, s razlogom živimo u ovakvom svijetu. Gospodin je smjestio čovjeka u konkretno vrijeme i prostor preko kojih može ostvariti odnos i život s njim. Možda na prvi pogled izgleda kako na svojim leđima nosimo prevelik teret, ali to nije tako jer smo svi Božja djeca. On nam je dao sve što nam je potrebno kako bismo postigli jedinstvo s njim. Ukoliko mladi vjernici budu imali to u vidu, onda će moći shvatiti koje su prave životne vrijednosti. Oni će tada otkriti koliko je život lijep.

3.1. Mladi i Crkva

Već smo utvrdili da čovjek ne može živjeti bez drugih ljudi i bez prirode. Zato i posjeduje različite sposobnosti, različita osjetila koja mu pomažu ostvariti odnos sa svijetom. Otvorenost prema drugome čovjeku i prema čitavoj zajednici bitna je dimenzija koju svi posjedujemo. U našoj je naravi da smo društvene osobe. Pozvani smo na zajedništvo s drugima i s Bogom. Isus je zato i ustanovio zajednicu koja postoji već više od dva tisućljeća. Unatoč tome što se Crkva suočava s brojnim problemima u suvremenom svijetu, ona ostaje trajno uporište preko kojega najlakše ostvarujemo komunikaciju s Gospodinom. Naravno, to se odnosi i na mlade vjernike.

Katkad se stječe dojam kako je mlade potrebno "osvojiti" za Crkvu. Stoga ih se nastoji privući drugačijim sadržajima; npr. umjesto raznih župnih sastanaka nude se više zabavni i sportski programi, ili pak umjesto orgulja čujemo gitare u crkvama. Čini se da su mladi vrlo podcijenjeni jer većina smatra da ih zanima isključivo zabava. Upravo zbog toga kao da im se često nude neki kompro-

misi. Međutim, dovoljno je sjetiti se Isusa i odmah ćemo vidjeti kako on nije priznavao nikakve kompromise. Štoviše, djelovao je potpuno suprotno. Isus je želio prenijeti jednu poruku oko koje se nije moglo cjenkati, oko koje nema kompromisa. Svima je pristupao iskreno i izravno. Isusovo poslanje danas nastavlja Crkva. Ona mora slijediti ono što je on naviještao. Zato se s pravom može reći da osnovni kriterij njezina pastoralnog djelovanja mora biti punina evanđeoskih istina. Tu nema kompromisa, nema ustupaka svijetu! Ovdje se ne želi reći da se mladi vjernici ne trebaju zabavljati, da se ne trebaju baviti sportom ili glazbom. Naprotiv, tu nema ništa loše ukoliko je sve u okvirima kršćanski odgovornog življenja. Ovdje se želi naglasiti kako Crkva nije nekakva trgovina u kojoj možemo uzeti što nam odgovara. Crkva prvenstveno nosi Isusovu poruku. Szentmartoni ističe da Crkva može raspravljati o načinu kojim nudi svoju poruku, ali ne i o njezinu sadržaju. Budući da Crkva naviješta evanđelje svim ljudima, mora i danas izaći na trgove i vikati naglas, kao što je to učinio sv. Pavao na Areopagu, ili kako to čini Sveti Otac danas svojim naučavanjem o osnovnim moralnim postavkama. I današnje će naviještanje biti vjerodostojno samo onda ako se Crkva ne samo ne bude prilagođavala svijetu nego upravo kritički bude nastupala prema nekim načelima ovoga svijeta.³⁹ Uostalom, mladi ne žele kompromis. Oni žele Crkvu koja je autentična, Crkvu koja nudi općevaljane istine i jasne smjernice u mnoštvu ideja. Žele autentična duhovna iskustva! Njihova je slika o Crkvi takva i besmisleno je kompromitirati ih.

3.1.1. Mladi – bogatstvo Crkve

Crkva je skrb za mlade usvojila kao jedan od pastoralnih prioriteta. To je pokazivala raznim dokumentima, pastoralnim projektima, konkretnim gestama.⁴⁰ Čitajući crkvene dokumente, možemo

³⁹ Mihály SZENTMARTONI, *Svijet mladih. Psihološke studije*, 219.

⁴⁰ Usp. DRUGI VATIKANSKI KONCIL, *Dekret o apostolatu laika Apostolicam actusitatem* (18. XI. 1965.), br. 12, u: *Dokumenti*, VII. popravljeno i dopunjeno izdanje, Zagreb, 2008. (dalje: AA); GS, br. 49; DRUGI VATIKANSKI KONCIL, *Dekret o službi i životu prezbitera Presbyterorum ordinis* (7. XII. 1965.), br. 6, u: *Dokumenti*, VII. popravljeno i dopunjeno izdanje, Zagreb, 2008.; IVAN PAVAO II., *Catechesi tradendae. Apostolska pobudnica Njegove Svetosti pape Ivana Palva II. biskupima, svećenicima i vjernicima cijele Crkve o vjerskoj pouci u naše vrijeme*, Glas Koncila,

vidjeti na koji se način Crkva brine za mlade, što očekuje od njih, na koji način komunicira s njima. Drugi vatikanski koncil nije donio zaseban dokument koji je upućen mladima, ali jasno je da postoje dokumenti koji se dotiču njihovih problema te statusa u društvu. To je osobito vidljivo u dekretu o apostolatu laika *Apostolicam actuositatem*.⁴¹ Nadalje, u papinskim dokumentima posebno se tematizira pitanje mladih. Tako *Christifideles laici* naglašava: »Mlade ne smijemo promatrati kao puki objekt pastirske brige Crkve: zapravo su, a treba ih sokoliti da to i budu, aktivni subjekti, protagonisti evangelizacije i graditelji društvene obnove.«⁴²

3.2. Ivan Pavao II. i mladi

Papa Ivan Pavao II. svojim je likom i djelom ostavio snažan pečat u današnjem društvu. Mnogi su se divili njegovoj ljubavi i privrženosti mladima. Stoga ne čudi da je nazivan *papom mladih*. O početku svojeg pontifikata, 22. listopada 1978. godine, Ivan Pavao II. javno se očitovao: »*Vi ste budućnost svijeta, nada Crkve! Vi ste moja nada!*« Godine 1985. uputio je *Pismo mladima*. Od tada je svake godine uoči *Svjetskog dana mladih* pisao mladima. On je imao veliku ulogu u približavanju mladih i Crkve. Sama činjenica da je on sâm ustanovio Svjetski dan mladih dovoljno govori. U svojim mnogobrojnim pastoralnim putovanjima diljem svijeta tražio je prilike za susret s mladima. Nikada nije čekao da mladi dođu k njemu već je on izlazio njima u susret. Hodočasteći po cijelom svijetu, susrećući mlade iz različitih socijalnih, kulturnih i religijskih sredina, primijetio je da su umorni od lažnih obećanja koja su im servirana od strane različitih politika i ideologija. Upozoravao je na to da mnogi vješto manipuliraju mladima.

Zagreb, 1994., br. 35, 39-42; IVAN PAVAO II., *Novo millennio ineunte – Ulaskom u novo tisućljeće. Apostolsko pismo episkopatu, kleru i vjernicima na završetku Velikoga jubileja godine 2000.*, Kršćanska sadašnjost, Dokumenti 127, Zagreb, 2001., br. 9; KONGREGACIJA ZA KLER, *Opći direktorij za katehezu*, Kršćanska sadašnjost – Nacionalni katehetski ured HBK, Zagreb, 2000., br. 181-185 (dalje: ODK).

41 Usp. AA, br. 12.

42 IVAN PAVAO II., *Christifideles laici – Vjernici laici. Apostolska pobudnica o pozivu i poslanju laika u Crkvi i u svijetu*, Kršćanska sadašnjost, Dokumenti 93, Zagreb 1990., br. 46.

Ivan Pavao II. nije mogao bez mladih. Oni su mu davali snagu i inspiraciju. Za razliku od većeg dijela društva, koje uglavnom oštro kritizira mlade naraštaje, on im je prilazio s pozitivnim stavom. Sa svih je strana stekao simpatije, i to svojim živim svjedočenjem vjere, spontanošću, smislom za humor itd. On je svima pokazao kako se treba odnositi prema mladima. Može se steći dojam da se Papa isuviše blago odnosio prema mladima. No to doista nije tako jer kada se dublje prouče njegove poruke, onda se dolazi do zaključka koji je upravo suprotan. Naime, on je pozivao mlade da preuzmu odgovornost za sebe i za društvo. Želio je da se oslobode konzumerizma, egoizma, raznih ovisnosti itd. Znao je da duboko u njima postoji spremnost da postanu graditeljima civilizacije ljubavi. Nije ih nikad zavodio lažnim obećanjima poput lažnih proroka kojih danas ima sve više. Štoviše, tvrdio je da mladi mogu postati prorocima života. Mandarić ističe: »Papa znade da su mladi u svojoj biti raspoloženi za odbacivanje zla i da žele dobro. Ali, zna i da imaju poteškoća u prihvaćanju činjenice da se do dobra dolazi odricanjem, naporom, borbom, križem.«⁴³ Zato ih je želio suočiti s njihovim strahovima, gotovo da ih je izazivao da preuzmu inicijativu od odraslih te počnu aktivno sudjelovati u izgradnji bolje budućnosti.

Njegov je dijalog s mladima nastavio papa Benedikt XVI. Na Svjetskom danu mladih u Sydneyu on ih poziva, baš kao i Ivan Pavao II., na odgovornost u izgradnji budućnosti nade za cijelo čovječanstvo koja ima plan: civilizaciju ljubavi.

3.3. *Pastoral mladih*

Iako je Crkva od početka iskazivala brigu za mlade, ipak još uvijek postoje mnoge stvari koje u tom pogledu treba unaprijediti. Nitko ne tvrdi da je pastoralna skrb za mlade nešto nepotrebno već se mnogi pitaju kakav je status pastoralna mladih u odnosu na cjelovit pastoral Crkve. Dakle, koje je mjesto mladih u crkvenom djelovanju? Koja su obilježja pastoralna mladih? Kakvi pastoralni modeli postoje u radu s mladima? Kako bismo dobili odgovore na navedena i slična pitanja, najprije moramo odgonetnuti što se uopće krije pod pojmom

⁴³ Valentina B. MANDARIĆ, *Mladi integrirani i(li) marginalizirani*, 210.

pastoral. Riccardo Tonelli pastoral definira kao »višeoblično djelovanje crkvene zajednice, poticane Duhom Svetim, za ostvarivanje u vremenu Božjeg projekta spasenja čovjeka u povijesti u odnosu na konkretne situacije života.«⁴⁴ Drugim riječima, kršćanska zajednica unutar pastoralnog djelovanja izražava svoj poziv, evangelizacijsko poslanje, izgradnju kraljevstva Božjega prema različitim skupinama u koje, naravno, spadaju i mladi. Tako pastoral mladih na izvjestan način ima dvostruku dimenziju: s jedne strane, to je sudjelovanje Crkve u rješavanju problema i pitanja mladih, a s druge strane, to je zauzimanje za izgradnju same Crkve. Stoga pastoral mladih bitno spada u poslanje Crkve. Pastoral mladih je, najjednostavnije rečeno, sve ono što Crkva čini za mlade, i to snagom Duha Isusa Krista, a sve u svrhu sudjelovanja u punini života svih mladih.⁴⁵ Temeljna je zadaća tog pastoralala navještaj i aktualizacija Kristova otajstva u svijetu mladih, otajstva koje daruje puninu života, koje daruje nadu i smisao.

3.3.1. Pastoral mladih u Republici Hrvatskoj – glavni naglasci

U Republici Hrvatskoj poduzimaju se mnoge inicijative na području pastoralala mladih, no on još uvijek nije dovoljno razvijen. Još uvijek ne postoji jedinstven plan i program za pastoral mladih. Unatoč tome, u našoj crkvenoj praksi mladi su uvijek imali važno mjesto, a pogotovo nakon 1990. Prije toga rad je bio otežan socio-političkom situacijom u bivšoj Jugoslaviji. No bez obzira na tešku situaciju koju je prouzročila komunistička ideologija, postojalo je pastoralno-katehetsko djelovanje koje je bilo fokusirano na župnu zajednicu. Od osnutka Republike Hrvatske stvari se polako počinju mijenjati. Pokrenute su mnoge pastoralne inicijative, i na nacionalnoj i na biskupskoj razini. Važno je napomenuti da je 2002. godine osnovan *Ured za mlade* pri Hrvatskoj biskupskoj konferenciji. Osim toga, gotovo su sve (nad)biskupije osnovale *Povjerenstvo* ili *Ured za*

44 Riccardo TONELLI, *Pastorale giovanile. Dire la fede in Gesù Cristo nella vita quotidiana*, LAS, Roma, 1987., 16.

45 Usp. Riccardo TONELLI, *Fare pastorale giovanile*, u: ISTITUTO DI TEOLOGIA PASTORALE, FACOLTÀ DI TEOLOGIA, UNIVERSITÀ PONTIFICIA SALESIANA – ROMA, *Pastorale giovanile. Sfide, prospettive ed esperienze*, ELLEDICI, Leumann (Torino), 2003., 164.

pastoral mladih.⁴⁶ Pastoral mladih ostvaruje se brojnim zajednicama mladih u župama, drugim oblicima župnog pastorala, kao i u skupinama i udrugama mladih vjernika na biskupijskim razinama, ili na nacionalnoj razini.

3.3.2. Pastoralni modeli u radu s mladima

Danas je bitno drugačija situacija u kojoj se nalaze mladi vjernici. Zato neki stariji modeli, koji su pokušavali dati adekvatne odgovore na potrebe mladih, polako blijede. Povijest kateheze obilježio je antagonizam između antropološkog i kerigmatskog modela. Današnje vrijeme je složenije te traži ravnotežu između navještaja vjere i ljudskog iskustva. Tako nam Mandarić ističe tri Tonellijeva modela: model u čijem je središtu istina, model u čijem je središtu osoba i model u čijem je središtu zajednica.⁴⁷ Njemačka pastoralna praksa također najčešće govori o ova tri modela: tradicionalan deduktivni model, moderan deduktivni model i transformiran induktivni model.⁴⁸ Što se tiče kriterija u prosuđivanju metoda i modela, za sve bi trebali vrijediti isti kriteriji: biblijski i crkveni.

Osim navedenih modela, posebno valja istaknuti model koji je oživio Ivan Pavao II. U svojim susretima s mladima primjenjivao je metodu *dijaloga*. Kao paradigmu uzeo je razgovor između Isusa i bogata mladića (usp. Mk 10, 17). Razgovor je bitan element svakog čovjeka. Teško je zamisliti odnose među ljudima bez dijaloga. Upravo je zato i razgovor s Kristom vrlo važan u životu čovjeka. »Dijalog, kao temeljna paradigma odnosa Krista i mladih, svoj temelj nalazi u Utjelovljenju – neprestanom dijalogu koji se događa snagom Duha Svetoga.«⁴⁹ Ivan Pavao II. iz Isusova je života prepoznao koji je pravi pristup u komuniciranju s mladima. Dopustio im je da izraze svoje osjećaje, svoja očekivanja, ali i svoje probleme. Znao ih je dugo i strpljivo slušati, a to je i danas ključno u odgoju mladih.

46 Takvo pastoralno tijelo imaju sve naše nad/biskupije.

47 Usp. Valentina B. MANDARIĆ, *Mladi integrirani i(li) marginalizirani*, Zagreb, 2009., 238.

48 Usp. *Isto*, 238-239.

49 *Isto*, 239.

3.4. Obilježja suvremenog pastoralna mladih

Suvremeni svijet sa sobom donosi nove izazove. Stoga je važno da se u pastoralu mladih ističu novi naglasci. Već smo naveli važnost dijaloga između ljudi, a posebno između čovjeka i Boga. Međutim, novo vrijeme donosi i neke nove potrebe. Tako mladi imaju prilike upoznavati različite religije, tradicije, sekte, pokrete. Dakle, ne postoji dijalog koji se isključivo odvija između sličnih ljudi, u istim kulturama. Moramo naučiti razgovarati i prihvatiti drugačije ljude koji dolaze iz potpuno drugih kultura i tradicija. Crkva je pozvana ući u dijalog sa svim ljudskim iskustvima koja su otvorena za traženje smisla i pune istine o čovjeku.

Kao jedan od novih izazova svakako možemo navesti interkulturalnost koja se nameće kao imperativ u religioznom odgoju, osobito u pastoralu mladih. Dovoljno je uočiti da čak i unutar dominantne kulture postoje subkulture. Jasno da je jedna od njih i subkultura mladih koja često negira svaki autoritet. Zbog toga Crkva mora napustiti praksu *čekanja* i početi *ići u susret* mladima. Mora izaći izvan crkvenih prostora i ići tamo gdje se mladi nalaze. Ivan Fuček se pita: »Je li istina da je Crkva, da smo mi odgojitelji mladih i svega Božjega naroda zatvoreni u *tvrđavi* s debelim zidovima pa ne čujemo i ne znamo što se vani događa, što to ljudi vani govore i ne vidimo kako žive? Pa nas mladi kritiziraju...«⁵⁰ Takva pitanja svi povremeno trebamo postavljati sami sebi kako bismo doista spoznali što trebamo činiti kako bismo bili bliži mladima.

S druge strane, mladi moraju biti svjesni da nisu sami. Moraju prihvatiti smjernice koje im se pružaju, preuzeti odgovornost koja je na njima. Svi zajedno trebamo razvijati modele koji će im olakšati rješavanje svakodnevnih problema. Današnji mladi otvoreni su za dijalog s drugim religijama, drugim kršćanskim iskustvima i tu Crkva treba razvijati odgojne modele koji će voditi računa o kulturnim promjenama i pluralitetu religioznih iskustava. I mladi i stariji trebaju otkriti i prihvatiti vlastiti misionarski poziv.

50 Ivan FUČEK, Kako mlade uvjeriti u vjersko-moralne vrijednosti?, 124.

3.4.1. Mladi evangeliziraju mlade

Ponovo se moramo pozvati na Ivana Pavla II. koji je često naglašavao da su mladi »protagonisti u evangelizaciji mladih«. ⁵¹ Nema uspješne evangelizacije bez aktivne uloge mladih. Oni mogu biti evangelizatori na radnim mjestima, na fakultetima, na stadionima, u obiteljima itd. Mladi se sve više okupljaju na mjestima koja su odraslima teško dostupna. Dovoljno je spomenuti diskoteke, koncertne nastupe, trgove itd. Na takvim mjestima mladi trebaju evangelizirati mlade. Stoga je nužno poticati ih da budu misionari među prijateljima i vršnjacima. U pluralnom društvu, u kakvom živimo, to je zasigurno vrlo teško i zahtjevno. Naime, kako bi mlada osoba otkrila taj misionarski poziv, potrebna je zrela vjera te velika hrabrost i odlučnost. Mladi nisu samo pastoralna briga Crkve nego su i aktivni protagonisti evangelizacije. Svaka osoba ima svoje mjesto i zadaću u živoj zajednici vjernika, odnosno u Crkvi. Ona treba pripremiti mlade da postanu apostoli koji će gorljivo naviještati Radosnu vijest.

3.5. Značenje sadržaja vjere u pastoralu mladih

Među mladima se primjećuje nedovoljno poznavanje sadržaja vjere. Mnogi preispituju uloge župne kateheze, obiteljske kateheze i vjeronauka u školi. Suprotno tome, previše se naglašava subjektivizam. Stoga kršćanski identitet doživljava duboku krizu. Sadržaj vjere na izvjestan se način reducira, budući da se često predstavlja na funkcionalan, a manje na dogmatski način.

Kako bi mladi shvatili koji su bitni elementi vjere, u njima najprije moramo razbuditi uspavanu duhovnu dimenziju. Oni moraju naći put do vlastita srca, do vlastite nutrine. Duhovnim životom tragamo za smislom i istinom. Taj smisao daje nam Isus koji nas uvijek iznova zove na susret. Pravi put u ostvarivanju susreta s njim postupno je primanje sakramenata koji su srce liturgijskoga života. Među njima posebno mjesto zauzimaju euharistija i pomirenje. Jedan je od temeljnih ciljeva kršćanske zajednice uvođenje mladih u liturgijski život Crkve s posebnim naglaskom na slavljenju nedjelje, dana Gospodnjega. Vrijedno je, u ovom pogledu, spomenuti *Kompendij*

51 ODK, br. 183.

socijalnog nauka Crkve koji nam može ponuditi brojne smjernice u pastoralu mladih. Ovaj dokument na skladan način povezuje razne teme s mladima: solidarnost, zaštita i promicanje ljudskog dostojanstva, odgovornost, volontarizam, suživot.⁵²

3.5.1. Krize i perspektive pastoralna mladih

U pastoralnom radu s mladima ponekad imamo nerealna očekivanja. Izgleda da većina smatra da je primanje sakramenata i pohađanje školskog vjeronauka dovoljno za siguran put do zrele vjere. Dovoljno je osvrnuti se oko sebe te ćemo brzo uočiti kako na taj način upadamo u zamku. Mnogi već nakon primanja sakramenata inicijacije prestaju pohađati misu i župnu katehezu. »Zvuči pomalo ironično, ali istina je da je završetak kršćanske inicijacije za većinu mladih oproštaj od religiozne prakse djetinjstva. Takvo stanje ukazuje na potrebu *pastoralnog obraćenja* pastoralnih djelatnika i kršćanskih zajednica.«⁵³ Ukoliko želimo da mladi postanu zreli vjernici, onda cijela kršćanska zajednica mora aktivno sudjelovati u njihovu odgoju.

Kriza je izravno povezana sa župnom zajednicom u kojoj se sve više prakticira pastoral mladih koji se većinom sastoji u organiziranju velikih slavlja i susreta. Mnogi se iscrpljuju samo u organiziranju takvih okupljanja: odlazak na Svjetski dan mladih, hodočašća, Križni putovi, festivali duhovne glazbe, sportska natjecanja itd. Jasno je da je riječ o dobrim inicijativama, ali pastoral mladih ne smije se svesti isključivo na takve susrete. Mladi moraju otkriti egzistencijalno značenje vjere, prepoznati poruku koju Crkva želi prenijeti.⁵⁴ Zato je bitno mladima pomoći ponovo otkriti religiozno iskustvo. Potreban im je odgoj za razmišljanje, racionalnost i kontemplaciju koji će se znati oduprijeti teškim izazovima postmoderne. Zatim valja uvijek naglašavati da je Isus Krist srce sazrijevanja u vjeri. To se posebno odnosi na odgojitelje/katehete koji moraju ozbiljno shvatiti svoj poziv te hrabro naviještati Isusa mladima. Društveno ozračje

52 Usp. PAPINSKO VIJEĆE IUSTITIA ET PAX, *Kompendij socijalnog nauka Crkve*, Kršćanska sadašnjost, Zagreb, 2005.

53 Valentina B. MANDARIĆ, *Mladi integrirani i(li) marginalizirani*, 259.

54 Usp. *Youcat (Hrvatski) – Katekizam Katoličke Crkve za mlade*, Verbum, Split, 2011., br. 307.

više nije kršćansko kao što je nekad bilo već je obilježeno pluralizmom. Tako u prenošenju temeljnih vrednota važnu ulogu ima ljudski čimbenik. Mladi moraju imati mogućnost osobnog susreta s kršćanima koji svjedoče, slave i prakticiraju živu vjeru. Od krucijalne je važnosti kakvo ozračje vlada u obitelji i župnoj zajednici.

3.6. Uloga župne zajednice u pastoralu mladih

Ukoliko govorimo o katehezi, onda se gotovo uvijek misli na sudjelovanje mladih u katehetskim susretima koje vodi odrasla osoba (svećenik, vjeroučitelj...). Na taj je način kateheza pretežito usmjerena na tumačenje određenih sadržaja skupljenih u vjeronaučnom udžbeniku, koje vode određeni 'stručnjaci'. Ipak, kateheza mora biti briga i cijele župne zajednice, što ističe i Mandarić: »Učiniti kršćansku zajednicu mjestom kateheze u jednoj župi, zapravo znači omogućiti prostor u kojem se može vidjeti i živjeti Radosna vijest koju kateheza posreduje riječju.«⁵⁵ Župa je prostor u kojemu su svi ljudi pozvani odgovoriti na Božji poziv. To je prostor susreta starih i mladih, siromašnih i bogatih, zdravih i bolesnih. Župa je crkveno mjesto koje je uvijek na raspolaganju svim mladima. Uz nju vežemo jedan jako bitan pojam, a to je *susret*. Ne misli se na bilo kakav susret već na konkretan međusobni susret s Isusom Kristom, a smisao kršćanskog okupljanja upravo je osoban odnos s njim. Taj se susret odvija posredovanjem Crkve. »Jer, s jedne strane Crkva je uvijek subjekt i mjesto prenošenja kršćanske poruke, a s druge strane ona je jedan od bitnih sadržaja i dimenzija kršćanske poruke.«⁵⁶

3.7. Utjelovljenje – ishodište za pastoral mladih

U povijesti pastoralu mladih korišteni su brojni pastoralni modeli koji su slijedili teološke tendencije određenog razdoblja. Sukladno sadašnjem vremenu, potreban je kritički osvrt na (ne)uspješnost pastoralu mladih. Zaključak koji redovito ispliva na površinu je taj da je potrebno uvijek ponovo vrednovati dosadašnje modele i tražiti nove. Pritom je važno poštovati ishodište djelovanja koje se,

55 Valentina B. MANDARIĆ, *Mladi integrirani i(li) marginalizirani*, 211.

56 *Isto*, 212.

bez obzira na vremenski tijek, smatra temeljnim uporištem za sve modele i metode. To je događaj *utjelovljenja* – događaj Isusa Krista. U utjelovljenju se pomiruje ona vječna napetost između imanentnog i transcendentnog, ljudskog i božanskog iskustva.⁵⁷ Radi se o dvjema temeljnim odrednicama svakoga čovjeka koje se međusobno uvažavaju upravo u utjelovljenju. Događaj Isusa Krista je stvarnost koju nije moguće ograničiti vremenom i prostorom. Stoga, uzimajući načelo utjelovljenja kao temelj, vidimo kako sâm Bog izabire model kojim uspostavlja odnos s čovjekom. Riječ je tijelom postala radi nas ljudi, radi našega spasenja. Riječ Božja utjelovljena je u ljudima u razumljivu riječ, u određenu kulturu. U Isusu neizrecivi Bog postaje blizak i dohvatljiv. »Krist je konačna riječ Božja, najjasnija riječ o Bogu.«⁵⁸ Na taj način čovjek je postao dostojnim postati *šatorom Božjim*.

Temeljna je zadaća Crkve, pastoralom mladih, uvesti mlade u dijalog s Bogom. Ona treba uporno usmjeravati sve ljude prema najdubljim egzistencijalnim pitanjima, prema Isusu Kristu.⁵⁹ Kako bismo danas ostvarili božansku dijalošku dinamiku između božanske objave i suvremenog čovjeka, potrebne su nam dvije temeljne koordinate. To su vjernost Bogu i vjernost čovjeku. Ukoliko promišljamo o pastoralu mladih načelom dvostruke vjernosti, onda smo na putu rješavanja problema koji pogađaju mlade. Suočavanje s tim problemima nužno uključuje govor o inkulturaciji (odnos vjere i kulture) bez koje nema integracije vjere i života.

3.7.1. Odnos vjere i kulture

Za ispravno poimanje inkulturacije važno je uočiti kulturološko značenje utjelovljenja. Kultura zauzima primarno mjesto u životu čovjeka te je nužan hrabar i kritički dijalog s njom. Suvremena evangelizacija mora imati otvoren odnos sa suvremenom kulturom. Uostalom, Bog se objavio u konkretnom vremenu i prostoru, preko jednoga naroda s vlastitom kulturom. Njegov Sin postao je čovjekom, hodao je zemljom, koristio se ljudskim jezikom i simbolima

⁵⁷ Usp. *Isto*, 267.

⁵⁸ *Isto*, 271.

⁵⁹ Usp. GS, br. 22.

itd. Bio je ukorijenjen u ljudsku kulturu. Pastoralni djelatnici moraju crpiti snagu i inspiraciju iz djelovanja Isusa Krista. Međutim, oni se prema današnjoj kulturi uglavnom odnose dvojako: jedni se trude analizirati kulturnu dinamiku u kojoj žive, a drugi to izbjegavaju jer smatraju da ih se to ne tiče pa nisu u stanju prepoznati pozitivne i negativne strane suvremene kulture. Za uspostavljanje dijaloga s mladima potrebno je poznavati sociokulturno ozračje u kojemu žive. Dakle, zadaća je pastora mladih vrednovati njihovu kulturu i promicati integraciju vjere i kulture. Mladi vjernici trebaju razviti sposobnost razlučivanja pozitivnih i negativnih stavova. Oni ne smiju imati apsolutno negativan stav prema kulturi kao nečemu što bi bilo samo loše, ali ne smiju biti ni naivni i nepromišljeni pa zanemarivati opasnosti koje suvremena kultura sadrži. Potreban im je kritički stav prema kulturi kako bi mogli hrabro i neustrašivo koračati ovim svijetom, upravo poput Isusa.

Zaključak

U uvodu ovoga rada rečeno je da je njegov primarni cilj prikazati složenu problematiku mladih vjernika te im, na neki način, pokazati putokaz kojim bi trebali krenuti kako bi izgradili svoj identitet te postigli zrelost. Izrada rada bila je dugotrajna jer je trebalo uložiti znatan napor u proučavanje same terminologije pojma *mladosti*, a zatim i važnu literaturu koja se bavi ili se bavila zadanom temom. Iz toga se može izvući zaključak da se ovdje doista radi o temi koja je posebno osjetljiva i koja je uvijek aktualna.

Vjerovati nekome, imati povjerenje u nekoga nikad nije bilo lako. Bilo je teško jučer, tako je i danas, a sigurno neće biti ništa jednostavnije ni sutra. Čovjek suvremenog društva nema povjerenja prema sebi, prema drugim ljudima, prema sustavima, institucijama. Idući tom analogijom, dolazi se i do pitanja manjka vjere u Boga. U takvom svijetu mlada osoba mora postati zreloom i odgovornom. Ovaj rad sasvim sigurno neće dati nekakav poseban odgovor, a još manje nekakav recept za rješavanje problema s kojim se suočavaju mladi. Međutim, ukoliko potakne na razmišljanje o ovoj kompliciranoj temi, i to je korak prema naprijed. Danas je moguće biti vjerni-

kom jednako kao što je bilo i jučer, a bit će i sutra. Vjera kao temeljno pitanje za čovjeka bit će uvijek aktualna i to se neće promjeniti ni nakon još bezbroj novih kriza, ratova, bolesti, društvenih sustava. Zato je potrebno prepustiti se Božjem vodstvu. Uostalom, poslao nam je Sina koji će nam zauvijek biti uzorom, idealom i modelom u životu. Jednako tako treba vjerovati mladima jer su sposobni za sve izazove. Antoine de Saint-Exupery jednom je rekao: »Želiš li da ljudi grade brod, onda im nemoj dati nacрте i građu, nego u njima probudi čežnju za pučinom.« Dakle, probudimo u mladima želju za 'pučinom', odnosno za Isusom, i oni će pronaći svoj put do zrelosti, put do Isusa.

CHALLENGES AND PROSPECTIVES FOR A CONTEMPORARY PASTORAL CARE OF YOUNG PEOPLE

Summary

This article develops along an analysis of the complex situation of contemporary young faithful. The ever-present fascination with the concept of *youth* is one of the main reasons for the choice of this theme. Today almost everyone is interested in this period of life, and so are the philosophical, natural and social sciences. In spite of such great interest, young people find it all the more difficult to discover a path to maturity, to grow in personal identity. Therefore it is important to enquire about the future of the coming generations, which is the future of our society and world. The education of the future generations is a serious challenge for every society. In this article we present the society that nurtures our young people and the problems they are facing. With our reflection we would like to oppose the usual mass media representation of youth, which tends to be the most important factor in the socialization. Unfortunately, contemporary society becomes all the more insecure. But, in spite of a relative growth of deviant behaviors, there are positive values still worth fighting for. By the application of the method of theological-pastoral pondering, the authors discern some important characteristics of the situation of young people in the past and today, indicating important moments of renewal and development of the Church care for the young.

Key words: young, Church, pastoral care for the young, society, socialization.